

ÎNCEPUT ȘI SFÂRȘIT DE RĂZBOI. COMANDORUL MIHAI CHIRIȚĂ - RELATĂRI DE LA BORDUL MONITOARELOR

*Dr. Andreea ATANASIU-CROITORU**

Comandorul Mihai Chiriță este unul din ofițerii de marină români care a trecut prin cea de-a doua conflagrație mondială cu demnitate și cu un extraordinar simț al datoriei. A consemnat cu deosebită acribie evenimentele care s-au întâmplat selectând cu adevărat informațiile cele mai importante. Îi regăsim însemnările donate Muzeului Național al Marinei Române la aproape trei decenii de la încheierea conflictului, în Fondul documentar al instituției, însoțite de o scrisoare din care răzbate încă un suflet de luptător. Tot în aceste rânduri, fără să se aștepte la o memorie obligatorie a posterității, consemnează și câteva repere biografice.

Mihai Chiriță s-a născut în anul 1914, în localitatea Bistreț, județul Dolj. După parcurgerea etapelor firești de școală primară și a Liceului Militar „D.A. Sturdza” din Craiova, a absolvit Școala Navală „Mircea” (promoție 1937) și Școala de Aplicație a Marinei (promoție 1940).

A fost ambarcat timp de 7 ani, în perioada 1937-1944, pe navele Escadrei de monitoare, participând pe monitorul „Ardealul” la operațiunile de evacuare a Basarabiei (1940) și în acțiunile din Delta Dunării ca ofițer secund pe monitorul „Kogălniceanu”. La 1 septembrie 1944, aflat la comanda monitorului „I.C. Brătianu”, a fost făcut prizonier împreună cu întreg echipajul și a fost internat în lagărul de prizonieri de la Oranki, de unde a revenit în țară în 1948. În același an a fost trecut în rezervă¹.

Pentru noi, extrem de interesante sunt consemnările lui referitoare la primele zile ale războiului și la cele din jurul datei de 23 august, acestea

*Șef Secție Muzeu Constanța, Muzeul Național al Marinei Române, andreea.maria.croitoru@gmail.com

¹ În viața civilă a activat ca profesor de navigație și astronomie și șef de catedră la Școala Militară Superioară de Marină (1953-1955), apoi inspector de navigație în cadrul Inspectoratului Navigației Civile. Din cele mai importante lucrări publicate enumerăm: „Manual de Astronomie nautică” (1957), „Manual de Navigație” (1959, în colaborare cu comandor Victor Pavica), lucrări de referință care sunt și astăzi de actualitate. A colaborat la redactarea valorosului „Lexicon maritim englez-român” (1971). A primit „Coroana României” clasa a V-a cu spade și panglică de Virtutea Militară și „Medalia Muncii” (*Dicționar Enciclopedic de Marină* – coord. Anton Bejan, autori: Raymond Stănescu, Neculai Pădurariu, Carmen Atanasiu, Ovidiu Victor Ionescu, Paul Ionescu – Editura Societății Scriitorilor Marinari, București, 2006, volumul 1, p. 117.

constituind practic, o oglindă a evenimentelor aflate la un început și la un sfârșit de conflict, etapă care a zguduit lumea din temelii.

Mihai Chiriță, *Escadra de monitoare în cel de-Al Doilea Război Mondial (22 iunie 1941-1 septembrie 1944)*, Mss, Fondul documentar al MNMR:

Evenimente trăite la bordul monitorului „Ardeal”.

Mai întâi, țin să precizez că, în ansamblul frontului în general cel de pe Dunăre nu avea un caracter ofensiv și cu atât mai puțin defensiv. Mai de grabă era vorba de o „esperativă” dorită de ambele părți. Și unii și alții așteptam evacuarea Dunării (de către ruși, se înțelege). Luarea în stăpânire de către escadra de monitoare română a brațului Chilia nu a însemnat cătuși de puțin o urmărire clasică a inamicului. Ea s-a efectuat după ce a fost asigurată curățirea de obstacole (mine) a șenalului navigabil. În mod tact, se acceptase – parcă – respectarea toriei „fleet in being”. Doream să ne conservăm pe mai departe flota.

Din evenimentele petrecute în această primă fază, enumăr pe cele care mi-au rămas în memoria vizuală și auditivă până astăzi.

1. În după-amiaza zilei de 21 iunie 1941 (sâmbătă), comandantul Diviziei de Dunăre, contraamiralul Gheorghiu Alexandru, ne-a adus la cunoștință începerea războiului cu Rusia, a doua zi. În același timp a ținut să accentueze că războiul nu va fi ușor, ținând seama de resursele materiale și umane de care dispune inamicul. Cu aceasă ocazie, la bord, s-a oficiat un serviciu religios.

(Peste câteva zile, avea să ne fie transmisă știrea de la Cartierul generalului Ion Antonescu că vârfurile blindate ale armatei germane au ajuns deja la Gomel și că războiul se va termina curând).

2. În ziua de 22 iunie, în jurul orei 4 dimineată, bateriile germane de la garvă (Munții Măcinului) au deschis focul cu tunurile asupra teritoriului basarabean, în sectorul Reni-Giurgiulești. Tragerile au fost preluate de bateriile românești situate de-a lungul Prutului, bubuitul tunurilor propagându-se de la sud spre nord.

(Prin comandament ne-a parvenit știrea de la nemți că rușii au fost total surprinși, soldații părăsindu-și cazarma numai în cămăși, alergând la bateriile de pe coastă).

3. La numai câteva ore. Bateriile rusești au tras – simbolic, s-ar putea spune – câteva salve de artilerie asupra Galațiului, drept ripostă.

(Din surse târzii ale armatei de uscat, aflată pe malul lacului Brateș, câteva avioane sovietice au survolat la mică înălțime fără a bomba sau mitralia. De altfel, până la retragerea navelor sovietice de la Reni și plecarea

monitoarelor românești în aval, asupra orașului și portului Galați nu s-a aruncat nici o bombă).

4. În dimineața aceleiași zile, un avion românesc care zbura la mică înălțime de-a lungul Dunării – lucru interzis – și fără să dea semnale de recunoaștere a fost lovit de o salvă trasă cu mitraliera de 13,2 mm de la bordul monitorului „Ardeal”. Avionul se înapoia – probabil – dintr-o misiune de observare.

(Peste câteva zile ni s-a transmis că ofițerul observator a murit în spitalul de la Brăila. Nu s-a făcut nici o anchetă. Era prima zi de război și lipsa de experiență de ambele părți își spusese cuvântul).

5. Către ora prânzului, monitoarele „Ardeal” și „Lahovari”, după ce au ocupat poziții de tragere în amonte de Palatul NFR din port, au executat un bombardament de artilerie asupra bateriei de la Giurgiulești. Reglarea tirului s-a făcut cu ajutorul unui avion. După riposta bateriei, monitoarele au revenit la gura Siretului.

(În toamna anului 1944, aveam să-l întâlnesc în lagărul Ovanki din URSS pe observatorul avionului, locotenent Danielescu).

6. Ulterior, într-o altă zi, monitoul „Ardeal” a trimis o lotcă cu secundul navei și un marinar, prin stuful inundat din fața portului Reni, în scop de recunoaștere.

(A fost identificată o vedetă acostată chiar la malul românesc și un monitor, la malul basarabean).

7. Cu puține zile înainte de retragerea navelor sovietice de la Reni, la începutul lui iulie, monitoarele „Ardeal” și „Lahovari”, având în avangardă un monitor „fals” (suprastructură și tunuri din lemn), remorcherul „Spiros” II însoțit îndeaproape de o vedetă de siguranță, au întreprins o acțiune de „sondaj” spre Gura Prutului, în scopul descoperirii prezenței și al identificării forțelor sovietice. După ce trecuseră de Bazinul Nou, la riposta bateriei de la Giurgiulești, navele au făcut cale îtoarsă.

(De remarcat că navele sovietice nu au reacționat în nici un fel. De altfel, la Cotul Pisicii exista un baraj de mine de fund cu comandă de la mal și, probabil, un altul pus de sovietici, în aval de Gura Prutului).

8. În ziua de 8 iulie (pentru mine dată probabilă), șalupa rapidă a C.F.Fl. de la Brăila, condusă de sergentul Weber și avându-l la bord pe șeful Direcției III (Operații), locotenent-comandor Bujoreanu Fl. a mers până în portul Reni și a adus știrea că rușii nu mai sunt acolo.

În marșul întreprins de monitoare de la Galați și până la Vâlcov (cu probabilitate, în ziua de 9 iulie), pe parcurs s-a putut vedea:

9. În dreptul Isacței, o vedetă sovietică incendiată și eşuată.

10. După trecerea de Isaccea, avioane sovietice au încercat să bombardeze formația de monitoare, de la mare înălțime. La deschiderea tirului a.a., avioanele și-au svârlit încărcătura la 2-3 km în prova formației și s-au îndepărtat.

11. La trecerea monitoarelor prin dreptul Peripravei, nu s-a semnalizat de la mal că ne aflăm deasupra unui baraj de mine propriu („Hertz”). Barajul nu a funcționat așa cum nu funcționase nici la trecerea navelor sovietice.

12. În aval de Periprava, o vedetă arsă și eșuată, iar pe malul basarabean o alta, în aceeași situație.

13. De la Vâlcov, monitoarele și-au continuat marșul pe brațul Oceacov. De pe brațul Patapof, s-a putut vedea, de la mică distanță, cum un avion sovietic, și-a aruncat încărcătura asupra unei drăgi eșuate în gura canalului.

(La 26 august 1942, în acel loc, a sărit în aer remorcherul „Smârdan”).

14. Pe timpul staționării monitoarelor la Vâlcov (Iulie-august 1941), am asistat la bombardarea pasagerului, înainte de acostare la debarcader, de către avioane sovietice. Au existat morți și răniți.

15. În timpul unui marș la începutul lunii septembrie, pe timp de noapte spre Galați, monitorul „Ardeal” a fost străpuns cu pintenul de către Vedeta nr. 3, în aval de Chilia, ceea ce i-a adus imobilizarea pentru câteva săptămâni în Arsenalul Marinei.

.....

Evenimente trăite la bordul monitorului „Brătianu” în zilele de 23 august - 1 septembrie 1944 (detaliile sunt redată în raportul subsemnatului din 1967, adresat Marelui Stat Major – Secția Istorică). Aceste evenimente trăite intens din punct de vedere emotiv și povestite în mod repetat în captivitate, le redau cronologic:

1. În ziua de 22 august, monitoarele „Brătianu” și „Kogălniceanu” s-au deplasat de la Tulcea la Ismail și au ocupat poziție de tragere pe malul stâng, în amonte de port, la km 95.

2. În noaptea de 22/23 august, s-a făcut pregătirea tragerilor de artilerie.

3. În ziua de 23 august, dimineața, s-a făcut recunoașterea observatoarelor pe teren.

4. În cursul serii, monitorul „Lahovari” a trecut spre Galați, după ce fusese avariat de aviația sovietică. În locul lui a fost trimis monitorul „Kogălniceanu”.

5. La orele 22, s-a citit la radio proclamația regelui prin care se anunța încetarea ostilităților și acceptarea armistițiului.

6. În crusul nopții, evenimentul survenit ne-a fost confirmat printr-un ordin al Statului Major al marinei (Periș. Aproape de București), prin care se ordona ca monitoarele să rămână pe brațul Chilia fără a deschide însă, focul împotriva trupelor sovietice sau a li se spune dacă acestea vor trece frontiera.

7. În zorii zilei de 24 august, monitorul s-a camuflat și a schimbat poziția pe malul drept (românesc), acostând la un șlep.

8. În cursul dimineții, a continuat evacuarea trupelor românești și germane, convoaiele fiind dirijate spre Tulcea.

9. Tot în cursul dimineții, un mic avion german a survolat portul Ismail, ceea ce putea prevesti un eventual bombardament aerian.

10. După orele 11, monitorul a fost bombardat de avioane sovietice, în timp ce la travers trecea spre amonte un convoi german. Focul a fost deschis cu armamentul a.a. din inițiativa aspirantului Costandache, ignorând ordinul comandantului de a înceta tirul. Nava a suferit ușoare avarii la suprastructură și pe punte. După atac, s-a văzut un avion cu fum în coadă pierzându-și brusc înălțimea. După bombardament, comandantul s-a rănit, a fost adăpostit în stuf iar după revenirea la bord a rămas imobilizat în cabină.

11. Monitorul a schimbat poziția în amonte, acostând pe același mal, după care s-a camuflat.

12. În după-amiaza aceleiași zile, nave germane de război, în număr mare și mărimi diferite, au trecut spre amonte. Motivul a fost dintre cele mai emotive și tensionat, dar nu s-a produs nici un incident. Aveam ordin să nu-i provocăm pe nemți, ci să-i lăsăm să se dezangajeze de noi.

13. Apoi, monitorul s-a deplasat din ordin la Tulcea și a acostat în pupa navei „Basarabeanca”, în aval de punctul „Tăbăcărie”.

14. În ziua de 25 august, au sosit la Tulcea resturi ale echipajelor monitoarelor „Kogălniceanu” și „Catargiu”, scufundate în ziua precedentă de aviația sovietică la Chilia, respectiv, Vîlcov. De asemenea, au continuat să sosească soldați ai armatei de uscat, care au confirmat știrile că aviația sovietică bombardează și mitraliază vase, ambarcațiuni și oameni care se retrag pe canale și peste grinduri.

15. În seara aceleiași zile, remorcherul „Abrud” a sosit cu un șlep la remorcă, mai puțin bacul de transmisiuni pe care îl abandonase pe canalul Sulina. Din ordin C.F.Fl., s-a înapoiat pentru a aduce bacul. În zori, însă, a fost scufundat de aviație.

16. În noaptea de 26/26 august, monitorul „Brătianu” s-a deplasat din ordin, la Ceatalul Sf. Gheorghe, și a acostat la malul stâng (Mm 34), punând sub supraveghere ieșirea de pe canalul Sulina, în dreptul km 109. La deschiderea focului de către monitor, avioanele s-au îndepărtat. Răniții au fost aduși la bordul monitorului și internați, după aceea, în spitalul de la Tulcea.

18. În cursul zilei de 26 august, știrile au fost din ce în ce mai proaste în ceea ce privește intențiile și comportamentul rușilor. Ele au culminat cu cea adusă de contraamiralul Stoianovici de la Ismail, unde amiralul Groșcov, ignorând infimațiile de la radio în legătură cu armistițiul, a cerut ca navele românești dela Tulcea să se predea până a doua zi la orele 12.

19 În seara aceleiași zile, a sosit de la Sulina o vedetă având la bord pe comandorul Ulic C., comandantul Sectorului Sulina, împreună cu statul major. După debarcarea ofițerilor și abandonarea vedetei de către echipaj, un submaestru a încercat să arunce vedeta în aer. L-am împiedicat să facă acest lucru.

20. Către miezul nopții, mi-a sosit știrea că nava „Basarabeanca” a fost părăsită de ofițerii comandamentului, aceștia plecând cu un autobuz spre Hârșova.

21. La puțin timp după aceea, când pregăteam monitorul de plecare pe brațul Sf. Gheorghe, a sosit pe mal locotenent-comandorul Bădulescu Florin, care mi-a comunicat că în portul Tulcea se află vedete sovietice și că a doua zi trebuie să mă pun la dispoziția rușilor.

22. În noaptea de 26/27 august, torpilorul „Sborul”, forțând trecerea prin fața trupelor terestre sovietice de la Reni, s-a retras spre Brăila.

Torpilorul sosise în cursul zilei de 26 august la Sulina, împreună cu două remorchere dragoare maritime și alte trei nave de debarcare. Acestea au rămas, însă, la Tulcea.

23. În ziua de 27 august, la orele 9 dimineața, am primit de la Constanța prin telefon ordinul contraamiralului Macellariu de a merge în portul Tulcea pentru a proteja „energie” împotriva ultimatumului dat de ruși și a cere trecere liberă pentru navele românești spre Galați.

24. La sosirea în port, după o convorbire pe care șeful statului major al flotilei sovietice, cpt. rangul I Blinov, a avut-o prin radio, mi-a transmis hotărârea amiralului Groșcov ca până la orele 12 navele românești să se pună în marș spre Ismail pentru capitulare.

25 Reîntors la monitor, la bordul unei vedete sovietice, printr-o nouă convorbire telefonică cu Constanța, contraamiralul Macellariu mi-a dat ordin să dau curs ultimatumului și m-a asigurat că vom fi eliberați de un emisar al guvernului aflat în drum spre Tulcea.

26. La orele 13, formația de nave românești, alcătuită în principal din monitorul „Brătianu”, o vedetă și un remorcher fluvial, precum și din navele maritime citate la pct. 22, având pavilionul alb arborat la catarge, și încadrată de vedete sovietice, s-a pus în marș spre Ismail.

27. Pe parcurs, formația a fost survolată pentru puțin timp de un avion românesc trimis de contraamiralul Macellariu, lucru promis în convorbirea telefonică avută.

28. În după-amiaza zilei, navele au sosit în portul Ismail, unde au ancorat pe malul drept, în fața debarcaderului. Dus la debarcader de o vedetă sovietică, am trecut pe o alta pe care se afla amiralul Groșcov. Aici, a avut loc capitularea formală prin afirmația mea de „punere la dispoziție a navelor” și predarea stiletului la cerere.

29. Reîntors la bord, navele au acostat la malul stâng, în aval de Ismail, camuflându-se și fiind încadrate de vedete sovietice.

30. În dimineața zilei de 28 august, a sosit la bordul monitorului amiralul Groșcov. Aici, în cadrul unei ceremonii pregătită de cpt. rg. I Blinov, comandanții navelor românești au înmănat amiralului rus câte o declarație scrisă prin care se angajau să lupte împotriva Germaniei hitleriste cu echipaj românesc și sub pavilion românesc. După aceasta, s-a coborât pavilionul alb, iar remorcherele și navele de debarcare au trecut la colaborare cu armata sovietică. Monitorul însă, a fost reținut.

31. În dimineața zilei de 29 august, s-a transmis prin stația TFF a monitorului o notă ultimativă din partea amiralului Groșcov, prin care se cerea contraamiralului Stoianovici ca până în ziua de 1 septembrie să vină la Ismail cu restul navelor.

32. În dimineața zilei de 30 august, m-am deplasat în portul Ismail la bordul unei vedete sovietice pentru a înmâna amiralului Groșcov o radiogramă din partea contraamiralului Macellariu, cu rugămintea de a o retransmite amiralului Octiabrischi de la Sulina. La debarcader au avut o ultimă întrevedere cu contraamiralul Stoianovici.

33. În aceeași zi, către prânz, a sosit la bordul monitorului un ofițer sovietic, care după ce a strâns toate aparatele radio de la bord le-a închis în stația TFF, pe care a sigilat-o.

34. În ziua de 31 august, monitorul a fost vizitat de echipajele celor două vedete sovietice care încadrau monitorul.

35. În ziua de 1 septembrie, la orele 4 dimineața, monitorul a fost luat cu asalt de către marinarii vedetelor sovietice, care acostaseră în babord. Nu s-a opus nici o rezistență, iar echipajul a fost somat să părăsească nava. La bord au fost reținuți șeful mecanic, 4 mecanici și 4 tunari.

36. După părăsirea navei, întregul achipaj a fost ambarcat în două camioane și transportat în lagărul de tranziție din portul Odesa.

În încheiere: După un trecut glorios făurit în timpul Primului Război Mondial, prin participarea la luptele de pe Dunăre de la Turtucaia, Silistra,

Oltina, Rasova, Cernavodă, Topalu, Hârșova, Turtucaia, în 1916, și în Delta Dunării, în 1917, împotriva armatei germane comandată de mareșalul Makensen, precum și la înăbușirea răscloalelor din porturile Ismail, Chilia și Vîlcov, în 1918, escadra română de monitoare și-a încheiat existența în ziua de 23 august 1944 fiind lipsită de glorie, deși bine dotată și bine pregătită în luptă.

Sfârșitul ei nu a fost însă rușinos, fiindcă ea nu s-a predat de la sine, ci a capitulat din ordine superioare.

București, 10 octombrie 1991

Mihai Chiriță

***BEGGINING AND END OF WAR.
CAPTAIN MIHAI CHIRITA – TALES FROM ABOARD THE RIVER
MONITORS***

-abstract-

Key Words: monitors, World War II, August 23 1944, captain Mihai Chiriță, Romanian National Naval Museum.

Captain Mihai Chirita is one of the Romania Navy officers fought during WW II with dignity and an accute sense of duty. He wrote with rigor the most important events he experienced firsthand. In his donation to the Romanian National Naval Museum we find his tales, given three decades after the end of the war, with a letter in which we identify his warrior spirit. Through these lines with modesty he gives us a short autobiography.

For us his experiences are very imporant, not only those of the first days of war, but also those at the end, after August 23 1944. They are a mirror of those dramatic events from a period that shook the world.